

ДУШКА КЛИКОВАЦ
(Београд)

О СТИЛСКИМ, ИДЕОЛОШКИМ И УТИЛИТАРНИМ АСПЕКТИМА НОМИНАЛИЗАЦИЈЕ У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ*

Ауторка се у раду бави неким аспектима номинализације, одн. декомпоновања глагола, на које се у литератури посвећеној тим појавама мање скреће пажња. У питању су, најпре, стилски аспекти номинализације, од којих један аутоматски произлази из природе глаголских, одн. придевских именица: номинализован исказ није сликовит као глаголски. Други аспект се огледа у томе што је номинализација постала обележје формалног језика; он није инхерентан самом процесу номинализације. У раду се, даље, разматра идеолошки аспект номинализације: она може бити начин да се објави нечија моћ. На крају, номинализација има и утилитарни аспект — онда кад се њома таје неке компоненте ситуације или кад се читава ситуација приказује ублажено. Ти аспекти номинализације нису карактеристични само за српски језик, него су универзални, будући да су у савременим друштвима институције изузетно моћне, да је слика коју други имају о некоме често важнија од стварног квалитета те особе, те да се масама манипулише у огромним размерама.

Кључне речи: номинализација, декомпоновање глагола, стил, сликовитост, формални стил, моћ, манипулација људима, еуфемизам, бирократски језик.

1. О номинализацији и декомпоновању глагола у српском језику постоји прилично обимна литература. Талас интересовања за те појаве покренуо је М. Радовановић, који је први уочио колико су оне важне у нашем језику, дефинисао их, испитао на корпусу и забележио неке њихове битне особине (за податке о великој ауторовој библиографији посвећеној тим питањима в. Радовановић 2006). Следи низ радова о тим појавама, у којима се разматрају њихови различити аспекти. За нашу тренутну сврху нарочито су важни они у којима се утврђује да за номинализацију и декомпоновање глагола постоје важни семантички и синтаксички разлози (нпр. Радовановић 1977, Радо-

---

* Овај рад је настао на пројекту *Опис и стандардизација савременог српског језика*, који финансира Министарство науке Републике Србије (пројекат бр. 148002).

вановић 1978, Тополињска 1982, Ивић 1988, Танасић 1990, Бугарски 2004), због чега су они скинути са списка непожељних стилских поступака (на коме су се традиционално налазили) и стекли статус легитимних, у многим случајевима неопходних граматичких механизма. Тако Радовановић (1990: 45 и другде) истиче да номинализација нарочито погодује интелектуализованим функционалним стиливима (новинарском, политичком, правном, административном, научном и сл.), чија је тематика уопштена и апстрактна и у којима би експлицирање граматичких значења које носи глагол било редундантно. А истичући суптилне семантичке и синтаксичке разлоге због којих се глагол декомпонује, М. Ивић закључује да аналитичка конструкција може да послужи „нијансирању предикатског исказа“, те да доноси „толике користи комуникацији да [...] ширење аналитизма у језицима света и не изгледа уопште као проблем, већ као нешто природно, можда чак неизбежно“ (1988: 5)¹.

Има, ипак, и упозорења да с номинализацијом не треба претеривати. Тако И. Клајн упозорава да номинални стил „отежава и умртвљује израз“, а и „неповољно делује на синтаксу реченице, јер наводи на рогобатно гомилање генитива“, те да пречесте номинализације представљају „опасност за живи језички израз“ (Клајн 2004: 189, 190). Слично томе, М. Луковић истиче да се у административном, публицистичком, па и научном функционалном стилу номинализација и декомпоновани глаголи често користе „без стварне потребе“, чиме се „замагљује [...] значење реченица и нарушава комуникативна функција језика“ (Луковић 1996: 153). Претерана номиналност је, такође, уочена као једна од основних особина бирократског језика (Кликовац 2008).

Прихватајући све оно што је о номинализацији у нашој литератури већ речено, а надовезујући се на наша проучавања бирократског језика, желели бисмо у овом раду да слику те појаве допунимо. Прецизније — да недовршеном списку њених ликова које наводи Радовановић (а који обухвата „лексички, творбени, морфолошки, синтаксички, семантички, прагматички, дискурсни, функционалностилски, нормативни, информациони, комуниколошки, генеративни, структурални, дијахронијски, филогенетски, онтогенетски, синхронијски, статистички, типолошки, компаративно-филолошки, универзалистички, контактолошки, развојнопсихолошки, релативистички, детерминистички ... па и когнитивистички [лик]“ — Радовановић 2006: 215) додамо још три. Назваћемо их стилским, идеолошким и утилитарним.

¹ О номинализацији и декомпоновању глагола као средствима која обогаћују књижевни језик говоре и Грицкат (1983) и Станојчић (1996).

Илустроваћемо их једним бројем примера које смо прикупили из јавног језика (штампаних текстова, јавних натписа, усмених јавних излагања забележених у штампи, усмених излагања на јавним скуповима) а који су типични за појаве о којима је реч.

2.1. Као што смо поменули, номинализација се традиционално сматра стилским поступком који треба избегавати, будући да су именице, за разлику од глагола, статичне и да чине текст монотоним (Велс 1960). На те њихове особине упозорава, видели смо, и Клајн. Служећи се језиком једног од усмерења когнитивне лингвистике (в. Лејкоф 1987, Кликовац 2006), могли бисмо рећи да глаголске именице не изазивају онакве менталне слике какве изазивају глаголи. То ћемо илустровати примером из једног уџбеника биологије за основну школу:

(1) Фазе клијања:

- 1) бубрење семена;
- 2) пуцање семењаче;
- 3) ослобађање клице;
- 4) озелењавање клице (развијање листова из пупољака);
- 5) сушење и отпадање котиледона.

Изложено глаголима, клијање би се могло лакше замислити, а и запамтити:

(1а) Како семе клија:

- 1) Семе бубри.
- 2) Семењача пуца.
- 3) Ослобађа се клица².
- 4) Клица озелењава (из пупољака се развијају листови).
- 5) Котиледони се суше и отпадају.

Наиме, глаголска именица не само што зауставља слику (па немамо више „филм“ који нам се одвија пред менталним очима) него се та слика апстрахује — мути до непрепознавања³. У вези с наведеним примером, ђаку који треба да научи фазе клијања остају само речи, као празне љуске за могуће менталне слике — које би управо требале да буду сама суштина поруке коју речи имају да пренесу.

² Ова реченица показује да изражавање глаголима омогућава и да се наизменично фокусирају процес и носилац процеса, онако како то захтева везани текст: *Семе бубри, семењача пуца, а затим се из ње њукнуће семењаче њомаља клица. Онда ња клица озелењава* итд. Номинално изражавање ту могућност укида: глаголска именица мора претходити именици која означава носиоца процеса.

³ Види сличан коментар, у вези с другим примерима, и у Кликовац 2008: 28–29.

Пошто тексту одузима конкретност и динамичност — дакле, сликовитост — именички начин изражавања је непожељан у обичној свакодневној комуникацији, те јој није ни својствен. Због тога је, за свест просечног говорника, неприродан и извештачен.

2.2. Номинализација се везује и за стил у другачијем смислу те речи: она је постала обележје формалног начина изражавања, тј. језика који се употребљава у званичним, формалним ситуацијама⁴.

Тако на зиду једне јавне гараже стоји следећи службени натпис:

- (2) Паркинг сервис
 Ваше возило сте паркирали на
 XVI НИВО
 Молимо вас да пре преузимања
 вашег возила извршите плаћање

Алтернативна реченица *Молимо да њаркирање њлаишиће њре него шио њреузметће возило* звучала би мање службено, тако да глаголске именице из изворног натписа као да тексту додају још једну поруку: „Ово је званично обавештење!“. Декомпоновани израз *извршиши њлаћање* је додатно занимљив, зато што радњу коју он означава не треба да обави институција (што би било типично значење које такав израз преноси), него приватно лице; очигледно да међу разлозима за употребу глаголских именица постоји хијерархија, а да њихов задатак да ситуацију означе као формалну у тој хијерархији заузима високо — можда чак и највише — место.

У следећем примеру (који потиче из штампаног материјала убаченог у поштанске сандучиће) пошиљалац поруке очито тежи да се умили примаоцима, да с њима успостави контакт (одакле им се посредно обраћа као „својим потрошачима-суграђанима“). Ипак, он жели и да звучи службено — а то постиже номинализацијом, одн. декомпоновањем глагола:

- (3) Жеља Јавног комуналног предузећа БЕОГРАДСКИ ВОДОВОД И КАНАЛИЗАЦИЈА је да своје потрошаче-суграђане упозна са могућностима за рационалну потрошњу воде, а да се при томе не угрозе нормални токови живота, навике и потребе. Користећи пијаћу воду рацио-

⁴ Радовановић помиње да је номинализација пре одлика писаног него говорног језика (в. нпр. Радовановић 2006); о њеној функционалностилској распрострањености већ је било речи у т. 1. Формални стил / језик је шири појам, јер обухвата више функционалних стилова; с друге стране, он је типично везан за писани медијум (в. Кликовац 2008: 147–185). — Исту појаву за енглески констатује Велс (1960), а Бугарски (2004: 384) налази да је један од ефеката номинализације „одвајање језика штампе од уобичајеног начина изражавања“.

нално, свако од нас обезбеђује услове да сви имамо уредно снабдевање здравом пијаћом водом.

Наредни пример, који потиче из уста некога ко нема власт ни положај, показује колико се номинализација схвата као неопходни са-стојак формалног говорења. Наиме, на родитељском састанку један родитељ је, трудећи се да говори онако како се то чини у званичним приликама, изговорио следећу реченицу:

(4) На рођенданима постоји обичај давања деци пијења пива.

Та крајње неприродна реченица као да проистиче из уверења да глагол није достојан формалне ситуације и, уопштеније, да званични, формални језик мора бити и вештачки. То уверење проистиче, дакако, из свакодневне говорне праксе: формални језик обично *јест* вештачки. Одговор — макар делимичан — на питање зашто је то тако покушаћемо да дамо у следећој тачки.

3. Један аспект номинализације повезан је с друштвеном моћи. На пример, један натпис у аутобусу гласи:

(5) Поштовани путници, обавезно је узимање карте. У случају непосе-
довања исте, плаћа се казна у износу од 150 динара.

Обе реченице садрже по једну глаголску именицу, а у другој реченици глагол у функцији предиката стоји у рефлексивном пасиву (*илаћа се*). Дакле, циљ тих средстава јесте обезличавање исказа, тако да он може да се односи на све примаоце поруке — а ко је то, изнесено је у обраћању: „Поштовани путници“. Тиме што се уздржава од личног обраћања, што сваког појединачног примаоца утапа у колектив, пошиљалац поруке се од њега дистанцира, остаје на раздаљини са које га не види. Примаоцу је јасно да пошиљалац то може себи дозволити само захваљујући свом надређеном положају (што је у складу и са садржајем поруке).

Слично томе, натпис на зиду у једном осигуравајућем друштву садржи и следећу реченицу:

(6) Повраћај премије осигурања је могућ искључиво пре почетка важе-
ња полисе.

Именица *повраћај* не именује онога коме је порука упућена на начин на који би то чинио глагол у реченици *Премију можеће вра-ћити* (који би стајао у 2. лицу множине). Стога прималац поруке не осећа да је порука упућена њему лично, него је утопљен у безличну масу. Последица је, као и у претходном примеру, нека врста застра-

шивања: примаоцу је јасно да је добио поруку од ауторитета, тј. са места моћи.

Иста појава запажа се и у вези с декомпоновањем глагола. Наиме, Радовановић примећује да је један од најважнијих разлога због којих се глагол декомпонује потреба да се саопшти „податак о претходној друштвеној институционализованости акције (чина) чију укупност репрезентује предикација која је у питању“, и то илуструје паровима израза *Говорим / Држим говор; Преговарају / Воде њреговоре; Надзире / Врши надзор; Преноси уџакмицу / Врши њренос уџакмице* итд. (1977: 60). Додаћемо да глаголска лексема најчешће може да покрије оба значења, а да је декомпоновани израз специјализован за оне радње које спроводи институција, одн. неко ко је овлашћен за нешто. На пример, да *њреговарају* могу и деца с родитељима, али да *воде њреговоре* могу само овлашћени представници неких организација или институција; *надзирајти* може и мајка децу, али *вршијти надзор* може се само службено, званично; да *њреноси уџакмицу* може и спортски коментатор и телевизија, али да *врши њренос уџакмице* може само телевизија; итд. Које је то потребно? Наравно, не деци (мајци, самом коментатору), него држави (надзорном органу, телевизији и сл.) — дакле, институцијама. Зашто? Па да би објавиле своју моћ.

Тај аспект номинализације могли бисмо назвати идеолошким и он би био предмет критичке анализе дискурса (о којој говори нпр. Ван Дејк 2001).

Неко може имати моћ у друштву и захваљујући томе што је стручан; тада, наиме, он припада некој више или мање повлашћеној друштвеној групи. Пошто се номинализацијом овладава тек током школовања, говорник може њоме успешно објавити и да је образован, компетентан за посао којим се бави. Тако, на пример, следећи исказ:

(7) Тренд раста цена на нашем тржишту непокретности био је константно присутан од 1993. до бомбардовања, након чега су цене стајале до 2000. године. После промена дошло је до наглог пораста цена које су и за 50 одсто биле веће од оних 1999. године. На раст цена утицао је недостатак добрих станова, али и тражња за квалитетним становима на добрим локацијама. Драстично је опала понуда станова, а „типских“ станова је све мање, што је у ранијем периоду било незамисливо, каже Петровић.

свог творца представља стручнијим него исказ који би се послужио глаголима уместо именицама⁵:

⁵ В. и анализу једног дужег текста у Кликовац 2008: 11–22.

(7а) Некретнине су непрекидно поскупљивале од 1993. до бомбардовања, после чега су цене стајале до 2000. године. После промена цене су нагло скочиле и биле и за 50 одсто веће од оних 1999. године. Цене су порасле због тога што није било довољно добрих станова, а тражени су и станови на добрим локацијама [...].

4. Последњи аспект номинализације о којем бисмо желели да говоримо могли бисмо назвати утилитарним: она може да послужи као погодно средство да се затаје неке компоненте ситуације или да се ублажи непријатна истина (Кликовац 2008: 51–56). Такав пример је и следећи:

(8) Указано је и на неужност спречавања избегавања пореза и других облика јавних прихода,

у којем није изречено ни ко избегава да плати порез, ни ко то треба да спречи (в. Кликовац 2008: 54).

У следећем примеру циљ номинализације је еуфемизам:

(9) Поштовани родитељи,

Током децембра месеца, Школски савет родитеља и Школски одбор су у циљу веће безбедности деце и имовине покренули акцију да се родитељи укључе у финансирање чувара који би у периоду од 7.00 до 22.00 сата обезбеђивали школу.

У циљу поједностављивања технике прикупљања средстава Школски одбор и Савет родитеља су предложили да се неопходна средства за период јануар–јун у износу од 200 динара по детету прикупе одједном. [...]

Пошиљалац ове поруке хтео је да ублажи чињеницу да родитељи треба сами да плате чувара, као и да тај новац треба да дају одједном. Та порука је могла гласити и овако:

(9а) Школски савет родитеља и Школски одбор су, да би деца и њихова имовина били у школи безбеднији, предложили да родитељи плате чуваре који би од 7.00 до 22.00 обезбеђивали школу. Да би се новац једноставније прикупио, предложили су да сви родитељи одмах дају целу суму за друго полугодиште, а то је 200 динара по детету.

Међутим, непријатне чињенице би тада биле видљиве на први поглед. Слично томе, у примеру:

(10) Доласком страних компанија доћи ће до трансфера знања, технологије и развоја менаџерских способности [...] — каже министар.

говорник је реченицу формулисао тако да слушалац одмах може да погоди да је он стручан и образован. Међутим, таква формулација омогућава му и да не искаже громогласно чињеницу да нам требају стране компаније да нам донесу знање и технологију и развију нам менаџерске способности. Та истина, да треба да чекамо некога са стране да бисмо напредовали, није пријатна, и замагљује се нечитљивом реченицом.

5. Последњи наведени пример нам указује на то да се разлози због којих се исказ номинализује могу преплитати; штавише, то је најчешће и случај. О томе сведочи и следећи пример, у којем штампа преноси исказ говорника који излаже у формалној ситуацији, тако да се његова компетентност подразумева, а и тако да мало ублажи оштрину својих речи:

(11) Скупштина Србије коначно мора почети с радом, а највећу одговорност за то сноси владајућа већина, рекао је на јучерашњој седници Главног одбора Г17 плус [...] председник странке Млађан Динкић. Због застоја у раду парламента који је резултат опструкције опозиције на дневни ред не може да дође низ „шенгенских закона“ који би Србији, како је рекао Динкић, омогућили да средином следеће године постане кандидат за чланство у ЕУ, што за грађане Србије значи путовање без виза.

Формулисан помоћу глагола, овај исказ би по сва три наведена параметра звучао другачије:

(11а) Скупштина Србије мора почети да ради, а најодговорнија за то је владајућа већина. Због опструкције опозиције рад парламента је застој, па на дневни ред не може да дође низ „шенгенских закона“, који би Србији омогућили да средином следеће године постане кандидат за чланство у ЕУ, што би значило да би грађани Србије могли да путују без виза.

Такође, у примеру бр. 6 порука је формулисана онако како јесте можда не само зато да би се изразила сопствена моћ него и зато да би се избегла груба претња — а порука би имала управо тај тон да су употребљени глаголи: ... *обавезно је да куйиџе карџу / морайџе обавезно куйиџи карџу. Ако је не будейџе имали, џлаџиџейџе казну...* Наравно, постоје други начини да се тај тон избегне — ако пошиљалац поседује довољно изнијансиран репертоар других средстава, што није нужно случај. Исто тако, није сигурно да и у примеру бр. 2 пошиљалац није желео да нагласи и своју моћ; а у свим примерима у којима говорник номинализацијом наглашава своју моћ или стручност он говори и формално. У пр. 9 начин да родитељи лакше прихвате непријат-

ну чињеницу јесте да говорник наступи са позиција ауторитета, који изражава управо својим језиком.

Ево, на крају, још једног исказа номинализованог из више разлога; реч је о натпису поред врата једне очне амбуланте:

(12) При откривању очних оболења потребна је уска сарадња (тимски рад), не само офталмолога разних специјалности, већ и педијатра, генетичара, клиничких фармаколога, анестезиолога, физијатра, психолога, неуролога и др. НА ВРЕМЕ ОТКРИВЕНО И ЛЕЧЕНО ОЧНО ОБОЛЕЊЕ И РЕФРАКЦИОНА АНОМАЛИЈА У ЗНАЧАЈНОЈ МЕРИ СМАЊУЈУ ИНВАЛИДНОСТ ЗА ЦЕО ЖИВОТ. Потребно је доследно и потпуно спровођење предвиђених мера-протокол систематских прегледа у првој и четвртој години, пред полазак у школу и осмом разреду ради професионалне оријентације.

Порука педијатрима: [...] са навршених шест месеци старости уколико се примети скретање ока испод cover-а (заклона) дете такође упутити офталмологу. РЕАЛНО МОЖЕМО ОЧЕКИВАТИ ДА СВА ДЕЦА СА ПОЗИТИВНОМ ПОРОДИЧНОМ АНАМНЕЗОМ МОРАЈУ БИТИ ПРЕГЛЕДАНА ОД СТРАНЕ ОФТАЛМОЛОГА КАДА НАВРШЕ ГОДИНУ ДАНА. Наша жеља је да свако дете од 14–18-ог месеца посети офталмолога. Прве терапијске мере које доводе до већег успеха у лечењу су једноставне и лакше за примену код мале деце, а састоје се у тачној корекцији рефракционих аномалија (ношење наочара) и оклузија (фластери).

Творац ове поруке, поред тога што је, очигледно, невешто и неписмено превео текст са енглеског језика, желео је и да говори формално и да се покаже стручним. Нарочиту пажњу изазивају речи у загради у последњем реду: то су једини лако разумљиви и свима познати изрази у читавом тексту — а управо они су стављени у заграду, као да су инфериорни у односу на остатак текста.

Овде учојавамо још један аспект номинализације: да њој теже, у оквиру бирократског начина изражавања, и говорници са слабом језичком културом (в. и пр. 4). И тај њен аспект заслуживао би посебно име.

6. Овај последњи пример нас упућује на питање како је номинализација повезана са бирократизацијом језика. Могли бисмо рећи да је свака бирократска реченица нужно номинализована, али да обрнуто не важи: кад јој се прибегава с разлогом, номинализација не значи да ће исказ звучати бирократски.

Са своје стране, бирократски језик обично има и друге језичке одлике осим номинализације. У пр. 2 запажамо сувишну, а и погрешно употребљену заменицу *Ваш*; у пр. 3 израз *обезбеђивајти* *услове*; у

пр. 5 придев *исти* употребљен као заменица; у пр. 7 лексичке маркере бирократског језика *тренд*, *константно*, *присућан*, *период*; у пр. 9 изразе *у циљу* и, опет, *периоду*; у пр. 10 непотребну страну реч *трансфер*; у пр. 12, поред упадљивих англицизама, и непотребни пасив (*сва деца ... морају бити прегледана од стране официјалног*). Стога, да би се исказ „деноминализовао“, понекад није довољно глаголску, одн. придевску именицу заменити глаголом, него је потребно интервенисати и на лексичком плану. О томе нам говори и следећи пример:

(13) Процена броја случајева тровања пестицидима у Трећем свету иде и до 25 милиона годишње,

који би, преиначен, гласио:

(13а) Процењује се да се у Трећем свету годишње пестицидима отрује и до 25 милиона људи.

7. Радовановић (2006) примећује да је номинализација „сразмерно универзална појава која прати неке темељне цивилизацијске токове (какви су интелектуализованост, генерализованост, апстрактност, анонимност, имперсоналност, атемпоралност, и тако даље)“ (2006: 214), те да постоји и у класичним језицима (латинском, грчком и санскрту) и у модерним индоевропским, па чак и у неким неиндоевропским језицима (*истио*: 214–215) и да је она израз европеизације или, како би се још могло рећи, глобализације, планетаризације, вестернизације, модернизације језика (*истио*: 215, 229).

Ове Радовановићеве речи могли бисмо допунити констатацијом да, нажалост, савременим друштвима нису заједничка само цивилизацијска достигнућа него и неке друге појаве, међусобно повезане. Једна од њих је потреба да се званични језик одвоји од обичног, свакодневног, неформалног. Друга је моћ институција. Трећу је сажето изразио истраживач Жак Кусто, рекавши да у савременом свету ништа нема вредност, али да све има цену. Стога је необично важна слика коју неко жели да други имају о њему („имиц“), јер управо она повећава цену особе (стварну или метафоричку), без обзира на то колико ова стварно вреди. Најзад, савремена друштва одликује и манипулација масама у великим размерама. Показује се да је номинализација средство погодно да испуни и те задатке: и да се помоћу ње званични говор дистанцира од свакодневног, и да институције изразе своју моћ, и да појединац изгради имиц образованог и компетентног човека, и да се нека ситуација искаже тако да се неки њени делови прикрију.

Укратко, номинализација је језички поступак који не само што се употребљава него се и злоупотребљава, те може бити показатељ и друштвеног развоја и друштвене патологије.

Литература

- Бугарски 2004: Наташа Бугарски, „Деадјективна именица као средство номинализације (у публицистичком стилу стандардног српског језика)“, *Зборник Мајице српске за филологију и лингвистику*, 47/1–2, 2004, стр. 297–404.
- Ван Дејк 2001: Teun van Dijk, “Critical discourse analysis”, in: *The Handbook of Discourse Analysis* (D. Schiffrin, D. Tannen, H. E. Hamilton, eds.), Oxford: Blackwell, 2001, pp. 352–371.
- Велс 1960: Rulon Wells, “Nominal and verbal style”, in: *Style in Language* (T. A. Sebeok, ed.), Cambridge, MA: The M. I. T. Press, 1960, pp. 213–218.
- Грицкат 1983: Ирена Грицкат, „Наш стандардни језик као пратилац општих облика културе“, *Зборник Мајице српске за филологију и лингвистику*, XXVI/2, 1983, стр. 81–99.
- Ивић 1988: Милка Ивић, „Још о декомпоновању предиката“, *Јужнословенски филолог*, XLIV, 1988, стр. 1–5.
- Клајн 2004: Иван Клајн, „Избор речи и обрта“, у: П. Ивић, И. Клајн, М. Пешикан, Б. Брборић, *Српски језички приручник* (друго, допуњено и измењено издање), Београд: Београдска књига, 2004, стр. 165–203.
- Кликовац 2006: Душка Кликовац, „Конвенционалне менталне слике у настави српског језика“, *Књижевност и језик*, LIII/3–4, 2006, стр. 267–277.
- Кликовац 2008: Duška Kličovac, *Jezik i moć*, Beograd: XX vek, 2008.
- Лејкоф 1987: George Lakoff, *Women, Fire, and Dangerous Things — What Categories Reveal about the Mind*, Chicago: The University of Chicago Press, 1987.
- Луковић 1996: Милош Луковић, „Специјални стилови“, у: *Српски језик на крају века* (ред. Милорад Радовановић), Београд: Институт за српски језик САНУ / Службени гласник, 1996, стр. 143–157.
- Радовановић 1977: Милорад Радовановић, „Декомпоновање предиката (на примерима из српскохрватског језика)“, *Јужнословенски филолог*, XXXIII, 1977, стр. 53–78.
- Радовановић 1978: Milorad Radovanović, *Imenica u funkciji kondenzatora*, Novi Sad: Matica srpska, 1978.
- Радовановић 1990: Milorad Radovanović, *Spisi iz sintakse i semantike*, Sremski Karlovci: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića / Novi Sad: Dobra vest, 1990.
- Радовановић 2006: Милорад Радовановић, „О ’именичком стилу’ у уму и језику“, у: *Когнитивнолингвистичка проучавања српског језика* (ур. П. Пипер), Београд: САНУ, 2006, стр. 211–229.
- Станојчић 1996: Живојин Станојчић, „Морфологија, синтакса и фразеологија“, у: *Српски језик на крају века* (ред. М. Радовановић), Београд: Институт за српски језик САНУ / Службени гласник, 1996, стр. 111–141.
- Танасић 1990: Срето Танасић, „Декомпоновање предиката и зависносложена реченица“, *Prizma*, br. 1, 1990, стр. 7–55.

Тополињска 1982: Зузана Тополињска, „Перифрастични предикатски изрази на међусловенским релацијама“, *Јужнословенски филолог*, XXXVIII, 1982, стр. 35–49.

S u m m a r y

Duška Klikovac

ON THE STYLISTIC, IDEOLOGICAL AND UTILITARIAN ASPECTS
OF NOMINALIZATION IN SERBIAN

The author deals with certain aspects of nominalization (the use of verbal or adjectival nouns instead of verbs) that have not received much attention in Serbian scientific literature. Two of them are stylistic: the first stems from the very nature of verbal and adjectival nouns — they do not evoke mental images as verbs do. The other is that nominalization has become a feature of formal language; that aspect is not inherent in the very process of nominalization. Then comes the ideological aspect of nominalization: it can be a means of declaring one's power. Finally, there is a utilitarian aspect of nominalization: it can be used to keep some components of the situation secret or to present the situation less sharply. Those aspects of nominalization are not unique to Serbian but are universal, given the fact that in modern societies institutions are very powerful, that the image of a person in the eyes of others is often more important than the true value of the person, and that masses are manipulated on a large scale.